

DOKTER POL

Dr. Jan Pol
met David Fisher

Dokter Pol

De wereldberoemde dierenarts uit Nederland

the house of books

Ik draag dit boek op aan mijn hele familie,
ver en dichtbij, die me altijd heeft vergezeld en bijgestaan
en me een duwtje gaf, zodat ik mijn werk zou afmaken.

Oorspronkelijke titel: *Never Turn Your Back on an Angus Cow*
Oorspronkelijk uitgegeven door: Gotham Books, New York 2014
© Jan Pol & David Fisher, 2014

This edition published by arrangement with Gotham, an imprint of Penguin
Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC

© Nederlandse uitgave: The House of Books, Amsterdam 2016

© Vertaling uit het Engels: Clarine Smeets, 2016

Omslagontwerp: Cunera Joosten, Amsterdam

Foto auteur: © Ian S. Frazier

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 443 4945 0

ISBN 978 90 443 4946 7 (e-book)

NUR 320

www.thehouseofbooks.com

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

The House of Books is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door
middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder vooraf-
gaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Koning Piyadasi maakte overal twee soorten medicatie beschikbaar: medicijnen voor mensen en medicijnen voor dieren. Daar waar geen helende kruiden voor mensen en dieren groeiden, beval hij dat ze moesten worden gekocht en geplant.

Egyptische *Papyrus van Kabun* (1900 v.Chr.)

Voorwoord

Aan alle geïnteresseerde Nederlandse vrienden: hier is nu mijn boek in het Nederlands. We hopen dat jullie het fantastisch mooi vinden en blijven kijken naar de show. Dit boek vertelt in grote trekken wat mijn levensloop is geweest sinds het begin in Wateren, Drenthe. We bedanken iedereen voor alle goede wensen die wij de afgelopen jaren vanuit Nederland hebben mogen ontvangen.

Drs. Jan Harm Pol

Zeg eens boe: mijn jonge jaren

Toen ik in de jaren zestig in Utrecht diergeneeskunde studeerde, kwam er een boer bij ons in de kliniek met een van zijn koeien. ‘Ze eet niet meer,’ zei hij, ‘en mesten doet ze ook niet.’

We waren nog niet eens afgestudeerd, maar blaakten van het zelfvertrouwen. Voor een diagnose draaiden we onze hand niet om... wat het probleem ook was, we zouden het verhelpen. We onderzochten de koe. Ze had koorts, haar spijsvertering werkte niet en het was duidelijk dat ze pijn leed. De symptomen wezen in de richting van een ‘technisch’ probleem: waarschijnlijk had de koe iets scherp binnengekregen dat bij het samentrekken van de maag door de maagwand heen prikte. Dit zie je heel vaak bij koeien, want echt kieskeurige eters zijn het niet. Een koe eet alles wat ze tegenkomt, en op een boerderij slingeren nu eenmaal kleine stukjes metaal rond.

In die tijd hadden we bij ons op de faculteit voor het eerst de beschikking over een röntgenapparaat. Onze docenten waren daar heel trots op, want dit apparaat zou de diergeneeskunde naar een hoger plan tillen. Nu konden ze ons laten zien wat er zich in het binnenste van het dier afspeelde, en daardoor zouden wij slimmere en betere dierenartsen worden. Na het stellen van de diagnose ‘metaal in de maag’ stuurden we de koe naar de nieuwe

röntgenafdeling. Op de beelden was echter niets vreemds te zien. ‘Deze koe heeft geen metaal in haar maag,’ werd ons verzekerd.

‘Bekijk haar nog maar eens goed,’ zei onze docent. ‘Want jullie zaten er dus naast.’

We onderzochten de koe nog een keer en onze bevindingen waren precies eender: verhoging, niet-werkende spijsvertering, pijn. Diagnose: metaal in de maag. We brachten haar nogmaals naar de röntgenafdeling en kregen dezelfde uitslag: ‘Deze koe heeft geen metaal in haar maag.’ De koe werd op stal gezet en we wachtten af hoe het verder ging. Nou, de koe ging dood. Het kadaver werd naar de afdeling pathologie gebracht, waar de maag, het hart en de longen op de snijtafel nader onderzocht werden.

Even later werden we erbij geroepen. Bleek die koe toch iets in haar maag te hebben. Het was alleen geen metaal. En daarom had dat spiksplinternieuwe röntgenapparaat het niet opgepikt. Het was een stuk van een bezem, met vijftien centimeter lange borstelharen. Die hadden haar maagwand geperforeerd en het hart beschadigd. Hadden we nou maar geluisterd naar wat de koe ons vertelde: *help me, ik heb iets onverteerbaars in mijn maag*, dan hadden we haar naar de operatiekamer gebracht, de maag opengesneden, de borstel verwijderd en haar vervolgens met een antibioticakuur op stal gezet. Ze had hier niet aan dood hoeven gaan.

Zo ontwikkelde ik me tot een no-nonsense dierenarts, een vakman van de oude stempel zou je kunnen zeggen. Natuurlijk, ik maak vaak gebruik van alle prachtige apparatuur die me in onze praktijk tot mijn beschikking staat en ik luister goed naar wat de eigenaar van het dier me vertelt. Maar ik kijk vooral naar het dier zelf; ik leg mijn handen op zijn lijf om te ‘horen’ wat het te vertellen heeft.

Mijn loopbaan bestrijkt al bijna vijftig jaar, en in die halve

eeuw heb ik zo'n beetje alle denkbare dieren – uiteenlopend van witte muizen tot paarden van duizend kilo – weleens onder handen gehad. Ik ben mijn leven lang omringd geweest door dieren, zowel mijn eigen als die van mijn klanten. Er is denk ik niet één diersoort die ik nooit onderzoekend in de ogen heb gekeken. Mijn vrouw Diane en ik hebben ooit eens becijferd dat ik meer dan een half miljoen dieren heb behandeld, en het mooie is: er heeft er nog nooit eentje een klacht tegen me ingediend!

In 2009 kwam mijn zoon Charles, die naar Hollywood verhuisde in de hoop werk te kunnen vinden in de film- en tv-wereld, op het idee om eens na te gaan of er interesse was in een realityshow over een dierenarts op het Amerikaanse platteland. Ik had hier de nodige bedenkingen bij; ik kon me niet voorstellen dat er iemand zat te wachten op een tv-programma over een ouwe kerel met een buitenlandse tongval die voortdurend met zijn arm in het achterste van een koe zit.

‘Je zou nog vreemd opkijken,’ zei hij.

‘Nou, inderdaad,’ zei ik instemmend.

Hij legde het me uit. ‘Iedereen houdt van dieren,’ zei hij. ‘En jij maakt in de praktijk de gekste dingen mee. In jouw vak gaat het om leven en dood en je moet werken met patiënten die niet kunnen praten. Een dierenarts in de stad behandelt zieke huisdieren, maar hier, op het platteland, vertegenwoordigen dieren een economische waarde. Sterft een van de koeien, dan heeft dat meteen impact op het bedrijfsresultaat. En wat natuurlijk ook helpt,’ voegde hij eraan toe, ‘is dat jij zo'n opmerkelijke figuur bent.’

Of die laatste opmerking van m'n zoon nou een compliment was, wist ik nog zo net niet. Maar toen hij me uitlegde dat de serie tussen de regels door ook het verhaal zou vertellen van de boeren in de Amerikaanse Midwest, werd mijn interesse toch

echt gewekt. Ik ben geboren en getogen op het platteland en weet hoe zwaar het boerenbestaan kan zijn. Het leek me zinvol om dat te laten zien en gaf hem toestemming om een paar dagen bij ons in de praktijk te komen filmen. Ik had er een hard hoofd in dat er interesse voor zou bestaan, maar kwaad kon het ook niet.

Diane en ik moeten wel een verstandige zoon op de wereld hebben gezet, want hij bleek het bij het juiste eind te hebben.

In 1981 opende ik in de Amerikaanse staat Michigan, een eindje buiten Weidman – een plaatsje op zo'n twintig kilometer van het grotere en veel bekendere Mount Pleasant – mijn eigen praktijk. In die tijd had ik in mijn verzorgingsgebied zo'n tachtig procent vee en twintig procent huisdieren. Ik behandelde voornamelijk melkvee, maar ook redelijk wat varkens. We kwamen vooral op familiebedrijven, maar deze bestaan nu eigenlijk niet meer; ze hebben plaatsgemaakt voor grootschalige veehouderijen die productie draaien voor de supermarkten. Dit soort bedrijven hebben hun eigen veeartsen in dienst. Varkensboeren zijn er haast niet meer en werkpaarden al evenmin. Ik herinner me dat ik op een dag, niet lang nadat Diane en ik in Mount Pleasant waren komen wonen, werd opgebeld door een boer. Don Hatfield heette hij. Don en zijn broer hadden kort daarvoor de melkveehouderij van zijn oom in Mecosta County overgenomen en een van hun koeien had hulp nodig bij het afkalven. 'We krijgen het kalf er maar niet uit,' zei hij, met die warme bromstem die ik zo goed zou leren kennen. Toen we aan de praat raakten, biechtte Don op dat hij niet zoveel verstand had van melkvee omdat zijn oom, die korte tijd daarvoor overleden was, altijd voor de koeien had gezorgd.

In de maanden daarna ben ik regelmatig even bij deze boerderij langsgegaan om de broers op gang te helpen en ze het een

en ander te leren over de verzorging van hun vee. Dons familie had de boerderij al lange tijd in bezit, hun stal was zowat een eeuw oud. Don was een geweldige kerel en hij was zeer geïnteresseerd in de geschiedenis van dit deel van Michigan. Hij hield gesprekken met alle boeren in de omgeving en tekende vervolgens de geschiedenis van de streek op in dikke boeken. Don hield de boerderij lange tijd aan, maar toen hij het op een gegeven moment rustiger aan wilde gaan doen, verkocht hij de koeien. Bij mijn laatste bezoek aan Don zei hij dat ik wat spullen mocht meenemen. ‘Kijk maar of er iets voor je bij zit,’ zei Don. Ik koos wat handige dingen uit die ik altijd heb bewaard, zoals porseleinen mineralenschepjes voor het veevoer. Die vriendelijke bromstem van hem zal ik nooit vergeten.

Kort daarna werd de boerderij overgenomen door een aardappelboer. Deze groef met een grote machine een enorme kuil, duwde de fraaie stenen boerderij – met koeienstal en al – erin en dekte de boel vervolgens netjes af. Later ben ik er nog een keer gestopt, maar hoe goed ik ook keek, niets wees erop dat er op die plek ooit een woonhuis en een schuur hadden gestaan. Je zag alleen nog een enkele elektriciteitspaal met een transformator, verder niets. Ik bleef nog een hele poos weemoedig over die akker uitkijken en dacht terug aan de mensen die daar ooit hadden gewoond en gewerkt. Honderd jaar familiegeschiedenis, zonder pardon in een kuil geschoven.

Tegenwoordig bestaat mijn patiëntenbestand voor ongeveer zestig procent uit kleine dieren. Je hebt eigenlijk drie categorieën dieren: vee, werkdieren en huisdieren. De verschillen tussen deze drie diergroepen zijn enorm. Een boer leeft van zijn vee en de band tussen hem en zijn levende have berust op economische gronden. Met huisdieren is dat heel anders; de band met het baasje is gebaseerd op liefde. Maar goed, ik trek me van die

verschillen eigenlijk niet zoveel aan; ik behandel alle dieren met evenveel aandacht.

Ik ben dol op dieren, dat is altijd zo geweest. En dat geldt voor iedereen bij ons in de familie. Mijn moeder vertelde vroeger vaak een verhaal over haar grootvader, die naar men zei dieren kon hypnotiseren. De slager in zijn woonplaats had een grote hond, een kruising tussen een Duitse herder en een sint-bernard. Op een dag kwamen mijn overgrootvader en de slager elkaar op straat tegen. De slager waarschuwde hem: 'Pas op. Mijn hond is vals.'

'Nee hoor, dat is-ie niet,' zei mijn overgrootvader.

'Kijk nou maar uit, want deze hond valt bij het minste of geringste aan.'

'Laat hem maar eens los,' zei mijn overgrootvader met een uitdagende blik. De slager maakte de riem los. Mijn overgrootvader en de hond keken elkaar in de ogen. Geen van beide verroerde een vin. Toen ging de hond zitten. Mijn overgrootvader deed een stap naar voren, waarop de hond achteruitdeinsde. Vanaf dat moment was het geen beste waakhond meer.

Mensen die ons tv-programma op National Geographic Wild weleens hebben gezien, weten misschien dat ik de Tweede Wereldoorlog heb meegemaakt op de melkveeboerderij van mijn vader. We woonden in Wateren, in een zeer afgelegen en landelijke streek. We hadden zestien hectare grond, maar leefden zonder elektriciteit of water. Wateren was niet eens een dorp, eerder een weg met wat huizen erlangs. Het lag zo ver buiten de bewoonde wereld dat de krant altijd met een dag vertraging werd bezorgd; met de post. Mijn vader vond dat heel vervelend, want hij volgde het nieuws op de voet, maar wat kon je eraan doen? Er was bij ons thuis zelfs geen radio, die kregen we pas in 1950.

We hadden een groot huis en leefden met het hele gezin en al het vee onder één dak; nou ja, behalve de varkens dan. Bij ons in

de streek waren bijna alle boerderijen zo ontworpen dat je vanuit het woonhuis via een gang rechtstreeks naar de koeienstal kon lopen. Moesten we 's nachts eens bij een koe kijken, dan hoefden we ons niet eens aan te kleden; gewoon sloffen aan en de stal in. Bij gebrek aan stromend water wasten we ons in een grote houten tobbe in de koeienstal, het minst koude deel van het huis. De koeien hielden het daar heerlijk warm!

Achter de koeienstal was een grote ruimte waar het hooi en het graan lagen opgeslagen. In de winter werden ook de landbouwmachines en onze drie paarden daar neergezet. En dat alles dus onder één dak. Onze varkens stonden in een schuurtje buiten; die stonken zo dat we ze niet binnen wilden hebben. Op de boerderij kreeg ik het respect voor dieren met de paplepel ingegoten. Mijn vader zei altijd: 'Een dier behandelt jou zoals jij hem behandelt.' Hij bedoelde daarmee dat dieren niet willen werken voor een boer die ze niet respecteert.

In de winter van 1944 – de Hongerwinter – hielden de Duitsers bij wijze van represaille voor het verzet de meeste voedseltransporten tegen. Tijdens de oorlog kwamen er regelmatig mensen op de fiets helemaal naar onze boerderij gereden. Ze deden dat om de stad tijdelijk te ontvluchten, of om voedsel en melk te halen. Mijn ouders hebben nooit iemand met lege handen weggestuurd.

Ik was de jongste van zes kinderen en wij staken op de boerderij allemaal de handen uit de mouwen. We hadden aardig wat vee – een stuk of twintig koeien, die we met de hand molken, maar ook paarden en kippen, kalkoenen en ganzen – maar mijn beste vriend was een grote sint-bernard die ervoor zorgde dat onbekenden een beetje bij me uit de buurt bleven. We hadden thuis altijd grote honden, en dat is in mijn eigen gezin nu nog steeds zo.

Mijn liefde voor dieren heeft ons gezin op een dag nog bijna ernstig in gevaar gebracht. Tijdens de oorlog mochten we niets voor onszelf houden; alles moest worden afgestaan aan de bezetter. En we hebben het hier niet over tv-nazi's. Deze mensen waren levensecht, en heel gevaarlijk. Alle boerderijen werden op gezette tijden doorzocht en werd er iets gevonden, dan kon je jarenlang achter de tralies verdwijnen. Ik was in die tijd nog maar een hummeltje en kon nog niet praten. Ik noemde alle koeien Boe. Waar ik dat vandaan had, geen idee, maar het was zo. En hoe gevaarlijk het ook was, toch hield mijn vader soms een kalf of een deel van de oogst achter, zodat we tenminste nog iets voor onszelf hadden. Op een dag kwam de inspecteur onze koeien bekijken. Zoals gezegd was ik nog heel klein en ik liep aan de hand van mijn moeder mee. In de koeienstal wees ik de koeien een voor een aan en zei dan 'boe'. En bij een dichte deur, de deur waar we een kalf achter verborgen hielden, zei ik weer 'boe'. Volgens mijn oudere zus hield iedereen een paar seconden lang geschrokken de adem in. 'Boe,' zei ik weer, terwijl ik nadrukkelijk naar de deur wees. Als die man de deur had geopend was het niet best met ons afgelopen, maar gelukkig negeerde de inspecteur me en vervolgde zijn ronde. Bij iedere volgende inspectie werd ik mijlenver bij de Duitsers weggehouden.

In die tijd verborgen we wel meer dan alleen vee. Een tijdlang hadden we ook een onderduiker, een Joodse jongen. Hij was iets ouder dan ik, maar jonger dan mijn broer, die zeven jaar ouder was dan ik. En er zat een Joods gezin in een schuurtje, of eigenlijk meer een soort jachthut, in het bos op ons terrein. De mensen uit het dorp brachten hen voedsel en drinken en de Duitsers hebben ze nooit ontdekt.

Volgens mijn zus Henny was mijn eerste huisdier een zielige kip. Ze liep mank, waarschijnlijk doordat er eens iemand op haar

pootje was gaan staan. Bij ons thuis heette dat een kreupel kippie, en dat verbasterde ik in mijn kleutertaaltje tot *urpa bipi*. Volgens mijn zus stond mijn kip me altijd bij de deur op te wachten. Ik ging bij haar zitten en aaide haar urenlang; je zou kunnen zeggen dat ik me toen al om zieke dieren bekommerde.

In die tijd deden Nederlandse boeren eigenlijk zelden een beroep op de veearts. Die had je toen trouwens ook nauwelijks, omdat ze niet zoveel hadden toe te voegen aan de kennis die de boeren zelf over hun dieren hadden. Boeren losten de meeste problemen eigenhandig op. Had je een koe, dan kreeg je een kalf. Had je een merrie, dan kreeg je een veulen. Had je een schaap, dan kreeg je lammetjes. Een boer dopte zijn eigen boontjes. En deed zich een probleem voor waar hij zich geen raad mee wist, dan vroeg hij zijn buurman erbij. Wist ook de buurman niet hoe het verder moest, pas dan werd de veearts erbij gehaald.

Voor ons was de dichtstbijzijnde veearts dokter Van der Eyck. Hij woonde meer dan acht kilometer verderop en wij hadden geen telefoon. Als we hem nodig hadden moest een van ons op de fiets springen en naar zijn huis sjezen. Daar trokken we aan de bel en hoopten maar dat hij thuis was. Hij was vaak al op onze boerderij aangekomen voordat wij terug waren gefietst.

De beroemdste veearts van Nederland was in die tijd dokter Jan Vlimmen, de hoofdpersoon uit een aantal romans over een veearts in Brabant, die zelfs ook zijn verfilmd. Een van de verhalen geeft heel treffend aan hoe men in die tijd over veeartsen dacht.

Er wordt laat op de avond bij dokter Vlimmen aangebeld. Wanneer hij aan de deur verschijnt, ziet hij een man staan. ‘Hoeveel kost een consult op de boerderij op dit uur?’ vroeg hij.

Dokter Vlimmen vraagt hem waar zijn boerderij ligt en antwoordt dan: ‘Dat kost tien gulden.’

‘Goed,’ zegt de man. ‘Ik rijd wel met u mee om u de weg te wijzen.’

Ze vertrekken. Maar bij de boerderij aangekomen ziet dokter Vlimmen nergens dieren die zijn hulp nodig hebben.

‘Vertel, waar staat die zieke koe?’ vraagt hij.

‘O,’ zegt de man op luchtige toon, ‘ik heb helemaal geen zieke koe. Ik heb u gevraagd omdat u goedkoper bent dan een taxi!’

Op twaalfjarige leeftijd besloot ik om dierendokter te worden. Ik herinner me nog heel precies hoe dat zo kwam. Het was niet omdat ik op die manier een succesvolle carrière dacht te kunnen opbouwen; nee echt, aan de zakelijke kant van het beroep heb ik geen moment gedacht. Sterker nog, op de eerste dag van de opleiding werden de eerstejaars studenten gewaarschuwd dat er in Nederland maar heel weinig werk voor veeartsen was en dat het gros van ons jaar het beroep nooit zou uitoefenen. Ik maakte me daar geen zorgen om; ik wilde gewoon mijn hele leven lang al niets anders dan dierenarts worden.

Mijn leven veranderde voorgoed op een dag waarop dokter Van der Eyck ons erf op reed. ‘Kom even mee,’ zei hij. Ik was lang en graatmager, en die ochtend zouden mijn lange armen goed van pas komen.

Als jongen hielp ik al regelmatig bij de geboorte van jonge dieren. Sommige dieren ontfermen zich na de geboorte meteen over hun kroost. Het komt wel voor dat de placenta over de kop blijft zitten en als die niet snel verwijderd wordt, dan gaan het jong dood. Een koe likt haar kalf om de ademhaling op gang te helpen, maar een zeug doet dat niet. De biggetjes komen tevoorschijn en als ze willen drinken is dat prima, maar ze moeten wel op eigen kracht de buik van mama zien te vinden. De zeug doet niets om ze daarbij te helpen. Veel biggetjes sterven kort na de

geboorte; een van de redenen waarom een zeug er zoveel werpt. Als jochie van zes kreeg ik opdracht om achter het varken te gaan zitten totdat de biggetjes zich aandienden. Na de geboorte wreef ik ze schoon tot ze op eigen kracht ademhaalden. Ik wist precies wat ik met die kleine roze wezentjes aan moest. Ja, ze waren glibberig en er kwam ook wat bloed bij kijken, maar afkeer heb ik er nooit van gehad. Het was puur natuur, en een wonder bovendien. Het was mijn taak op de boerderij, dat vond ik de normaalste zaak van de wereld.

Dokter Van der Eyck was een grote, sterke man met gespierde armen; hij zag er precies zo uit als je je een veearts op het plateland voorstelt. ‘We moeten naar de boerderij van je broer,’ zei hij. Mijn broer was getrouwd en had zijn eigen boerenbedrijf, ongeveer een kilometer verderop. Hij had een stel zeugen gekocht, jonge dieren die nog nooit eerder hadden geworpen. Een van zijn zeugen stond op het punt haar biggetjes te krijgen. Op zichzelf niets bijzonders, ware het niet dat deze zeug een smal bekken had; iets wat bij de verlossing voor problemen kon zorgen. Dit komt bij dieren wel vaker voor, en meestal helpt de boer of de veearts in zo’n geval – letterlijk – een handje. De handen en armen van dokter Van der Eyck waren echter veel te stevig om de biggetjes te halen. Daar had hij mij voor nodig. Hij zeepte mijn arm helemaal in en legde me precies uit wat ik moest doen.

Ik ging achter de zeug in het stro liggen en stak mijn arm tot aan de oksel in het binnenste van het varken. Ik reikte zo ver als ik kon en begon haar biggetjes eruit te halen. Het maakt bij varkens niet uit of hun kop of hun achterste er het eerst uit komt. Sommige biggetjes kreeg ik niet te pakken, maar ik wist ze wel naar een plek te manoeuvreren waar dokter Van der Eyck erbij kon. Een voor een kwamen ze tevoorschijn. En ik had ze daarbij geholpen. O, dat was echt een fantastisch gevoel. Ik vond het

geweldig, en vanaf dat moment wist ik dat ik de rest van mijn leven met dieren wilde werken.

Mensen hebben voor ieder onderdeel van het lichaam een aparte dokter: je hebt keel-, neus- en oorartsen, cardiologen, orthopeden en zelfs tandartsen. Dierenartsen zijn breed opgeleid, het zijn kenners op het gebied van de hele gezondheid en het welbevinden van dieren. De dierenarts is voor een dier al die artsen tegelijk. We doen eigenlijk alles behalve psychoanalyse.

Wij moesten dus leren hele dieren te behandelen. De faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht is de enige plek in Nederland waar je tot dierenarts kunt worden opgeleid. De opleiding duurt zes tot zeven jaar en richt zich vooral op wat men noemt de grote dieren, met name vee. En onder 'grote dieren' worden dus ook varkens en geiten gerekend. Bij alle vakken lag de nadruk op het bewaken van de gezondheid en de productiviteit van het vee, zodat de boer er zijn boterham mee kon verdienen. Het is een zware opleiding. In die tijd mocht iedereen met een geschikt middelbareschooldiploma een universitaire opleiding volgen. Wij betaalden alleen kost en inwoning, de opleiding zelf kostte ons niets. Vanwege dit systeem maakten ze de opleiding bewust heel erg zwaar, zodat er vanzelf veel studenten zouden afhaken.

Op de eerste dag zaten er driehonderd kersverse studenten diergeneeskunde opeengepakt in een collegezaal die was bedoeld voor slechts honderd man. Aan het begin van het tweede jaar was meer dan de helft er al mee gestopt. Van de twaalf vrienden met wie ik begon, zijn er uiteindelijk maar twee in een praktijk gaan werken. De anderen werden docent, onderzoeker of directeur van een slachthuis, of ze werkten op andere plekken, maar slechts één vriend en ik zijn praktiserend dierenarts geworden.

Iedereen had zo zijn eigen redenen om aan de opleiding te be-

ginnen. Sommige studenten werden dierenarts omdat hun vader het ook was. Er waren jaargenoten die niet eens echt van dieren hielden, en je had er zelfs een paar bij die allergisch waren voor dieren. Je zag al aan de manier waarop ze met de dieren omgingen dat hun hart niet bij de zaak lag; voor hen was het gewoon werk. Nou, voor mij niet. Ik zag het als mijn roeping.

De faculteit zat in de stad en was gehuisvest in een aantal langgerekte gebouwen. De dieren die voor het onderwijs werden gebruikt, stonden in stallen aan weerszijden van de weg. Er waren verschillende afdelingen, waaronder Chirurgie en Inwendige Ziekten, Verloskunde, Technologie en Anatomie en er was zelfs een museum waar een verzameling mismaakte dieren werd getoond. De kliniek voor kleine huisdieren lag een eindje verderop. Het faculteitsterrein was dus vrij uitgestrekt, en omdat er maar vijf minuten tussen de colleges zat, konden we ons er niet lopend verplaatsen. Dat zou veel te lang duren. Dus sprongen we na ieder college allemaal op de fiets en haastten ons naar de volgende locatie. De meeste colleges werden gegeven in kleine amfiteaters, waar de zitplaatsen in een halve cirkel waren gerangschikt rond een lager gelegen podium.

De eerste twee jaar volgden we exact dezelfde vakken als de studenten geneeskunde en tandheelkunde; elke dag gingen we keurig gekleed – iedereen droeg een jasje en een das – naar college om ons te verdiepen in alle delen van het menselijk lichaam. Veel lichaamsdelen zijn universeel; ze zien er bij twee verschillende diersoorten misschien net wat anders uit, en ook tussen mens en dier bestaan natuurlijk de nodige verschillen, maar de functie is overwegend hetzelfde.

We begonnen met het skelet. In het lab lagen bergen botten, die we met hulp van de docent en onze studieboeken stuk voor stuk leerden benoemen... in het Latijn. Dat was een heleboel

stampwerk, en o wat vonden we het saai. We moesten de naam van ieder botje leren. Die eerste twee jaar hebben we geen levend dier aangeraakt.

In de snijzaal werkten we met dode dieren, groot en klein. Voorhand, achterhand, ze hadden zelfs een gevriesdroogde koe die overlans en overdwars doormidden was gezaagd zodat we konden zien hoe alles in elkaar stak. Tegenwoordig zetten kunstenaars zoiets in een plexiglas bak en verkopen het voor miljoenen aan een museum. Wisten wij veel, dat we naar kunst aan het kijken waren.

In deze periode heb ik groot ontzag gekregen voor de vernuftige manier waarop het lichaam in elkaar zit en ik vond het prachtig om te zien hoe het allemaal werkt.

Het tweede jaar was voor mij het moeilijkst, want toen kwam de organische chemie aan de orde. Ik heb me met de nodige moeite door die vakken heen geworsteld en ik was blij dat wij daarna niet meer hoefden op te trekken met de studenten geneeskunde en tandheelkunde. Vanaf het derde jaar zouden we ons volledig richten op de diergeneeskunde.

Ik herinner me nog dat ik voor het vak microbiologie een microscoop nodig had. Ik probeerde er een te lenen, maar dat lukte niet. Daarom schreef ik mijn vader een brief, waarin ik hem liet weten dat de microscoop zeshonderd gulden kostte, omgerekend zo'n tweehonderd euro. Het was een heel bedrag voor een melkveehouder, en mijn vader moest er een koe voor verkopen. Ik heb die microscoop jarenlang gebruikt en heb hem nog altijd staan. Ik zou hem voor geen goud van de hand doen.

In het derde jaar leerden we vooral veel over dierversorgung, maar we volgden ook nog steeds colleges over planten en micro-organismen; turend door onze peperdure microscopen moesten we herkennen wat we daar zagen en weten wat je eraan zou

kunnen doen. Maar de theorie voerde nog altijd de boventoon, we zaten veel met onze neus in de boeken.

In het vierde jaar mochten we dan eindelijk met levende dieren gaan werken. De docenten in Utrecht brachten ons respect voor dieren bij; dieren maakten deel uit van Gods schepping en het was dan ook heel belangrijk goed voor ze te zorgen. Tegelijkertijd wezen ze ons er herhaaldelijk op dat we de dieren niet als mensen moesten behandelen. Maar o lieve hemel, als er toch ooit eens iemand een dier pijn deed, dan werd hem dat tot in lengte van dagen nagedragen. De dieren werden nooit geslagen of anderszins mishandeld; je mag nooit je woede koelen op een dier. Dat het voor je eigen veiligheid soms beter is een dier te laten zien wie er de baas is, heb ik tijdens mijn lange loopbaan wel geleerd, maar echt vaak komt dat niet voor. En als ik een dier eens flink moest aanpakken heb ik daarbij nooit, maar dan ook nooit geweld gebruikt. We leerden de dieren naar ons beste kunnen te verzorgen, maar zonder ze daarbij menselijke eigenschappen toe te kennen.

Ook leerden we dat het niet de bedoeling was dieren koste wat het kost in leven te houden. Op een boerenbedrijf vertegenwoordigt ieder dier een economische waarde; de boer verdient zijn brood met zijn vee en daarom zorgt hij goed voor zijn dieren. Als hij zijn koeien verwaarloost, dan geven ze geen melk. Als hij zijn paarden niet goed verzorgt, dan kunnen ze niet werken. Keer op keer werd ons voorgehouden dat ieder dier met een bepaalde reden gehouden wordt, en dat boeren die hun vee niet goed verzorgen onherroepelijk failliet zullen gaan.

Tijdens de opleiding was er relatief weinig aandacht voor huisdieren; honden, katten en nog kleiner spul. Maar in mijn praktijk heb ik geleerd dat er ook bij huisdieren een financiële balans bestaat. Het is spijtig, maar helaas zijn er nog altijd dierenartsen die dieren onderwerpen aan kostbare onderzoeken en behande-

lingen waar de eigenaar niet om heeft gevraagd en die hij soms nauwelijks kan betalen, terwijl de (helaas niet altijd positieve) uitkomst vooraf al vaststond.

Ik was geboren en getogen op een boerenbedrijf en voelde me in een stal daardoor meer op mijn gemak dan sommige van mijn medestudenten. Zo wist ik, om een voorbeeld te geven, hoe belangrijk het was om een dier tijdens het onderzoek voortdurend duidelijk te maken waar ik mij precies bevond. Want voelt een dier zich bedreigd, dan zal het zich verdedigen. Dieren hebben moeite met onverwachte en ongebruikelijke dingen, zoals bijvoorbeeld een bezoek van de veearts. Daarom praatte ik voortdurend op rustige toon tegen de dieren die ik onderzocht en raakte ik ze met mijn handen zo veel mogelijk aan, zodat ze wisten dat ze van mij geen gevaar hoefden te duchten.

Van mijn broer hoorde ik eens een mooi verhaal over een dierentrainer bij een circus. Deze man droeg onder zijn kleren altijd een boerenzakdoek bij zich. Kwam er bij het circus een nieuw paard, dan liep hij langs de stal waar het paard was neergezet en gooide schijnbaar achteloos de zakdoek naar binnen. Het paard snuffelde er nieuwsgierig aan en speelde er soms ook wat mee. En wanneer de trainer dan even later de stal binnenging, rook hij precies hetzelfde als die boerenzakdoek. Hij zag het paard denken: *Hé die geur herken ik, dus er dreigt geen gevaar of narigheid. Ik vertrouw deze man.*

Een ander basisprincipe dat ik leerde is dat een dierenarts een dier nooit, onder geen enkele omstandigheid, de rug mag toekeren. Ik herinner me dat er op een dag een dierentrainer op de faculteit langskwam om een demonstratie te geven. In die tijd werden er nog wilde dieren gevangen met als doel ze aan dierenruinen te verkopen. De man had drie tijgers bij zich in een reiskooi van zo'n twee bij twee bij drie meter. Toen hij op de kooi

af liep, deinsden de tijgers achteruit; ze kropen zowat op elkaar in hun ijver om zo ver mogelijk bij hem vandaan te blijven. Hij stond een krappe vijf meter voor de kooi. ‘Maar moet je straks eens zien,’ zei hij. ‘Let goed op.’

Hij keerde de grote katachtigen zijn rug toe en nog voor hij zich volledig had afgewend, sprongen de drie tijgers met zo veel kracht tegen de tralies dat de hele kooi een eindje verschoof. Als het deurtje toch eens was opengesprongen, dan had ik me als de bliksem uit de voeten moeten maken. Maar we leerden die dag een les die ons altijd is bijgebleven: keer deze dieren je rug toe en ze pakken je. Niet alleen stierenvechters zijn hiervan doordrongen, maar dat geldt ook voor veehouders. De meeste grote dieren waar ik mee heb gewerkt zijn stukken groter en sterker dan ik, alleen weten ze dat niet. Het zijn geen gezelschapsdieren; koeien zijn niet vriendelijk of volgzzaam. Een koe kan een mens doden, ook al zou ze het nooit met opzet doen. Ze merkt het waarschijnlijk niet eens.

Wanneer ik een dier moet onderzoeken, dan doe ik dat altijd op een plek waar ik pijlsnel over een hek kan springen of waar iets staat waar ik me in geval van nood achter kan verschansen. En ik ben tijdens mijn loopbaan een paar keer heel dankbaar geweest voor die vooruitziende blik.

Voor veel studenten diergeneeskunde begint hun loopbaan pas echt op de dag waarop ze voor het eerst een rectaal onderzoek uitvoeren bij een dier. Dat is veel minder naar dan je misschien zou denken. Daar in het binnenste van een koe is het eigenlijk vooral heerlijk warm (een krappe 39 graden). Op een koude winterdag, in een tochtige stal kan het echt aangenaam aanvoelen. Ik vind het helemaal niet vervelend om te doen. En de koe lijkt er niets op tegen te hebben.

Op een dag, toen ik voor Nat Geo Wild werd gefilmd bij het uitvoeren van drachttests bij koeien, vroeg ik of de jongens van de cameraploeg het soms ook eens wilden proberen. Er gingen aarzelend een paar handen de lucht in. De waaghalzen keken de groep rond om te zien wie er nog meer durfde. Ik legde hun uit dat de kans verwaarloosbaar klein was dat ze ooit nog eens de gelegenheid zouden krijgen om hun arm in het achterste van een koe te steken. En dat, als hun op een feestje werd gevraagd wat voor werk ze deden, ze een prachtig verhaal zouden kunnen opdissen over die ene keer dat ze in een koeienstal...

Sommige studenten vonden het best spannend toen we tijdens de opleiding voor het eerst een rectaal onderzoek moesten doen. Ik had het als jongen van twaalf voor het eerst gedaan, maar voor veel van mijn medestudenten was het de eerste keer. In die tijd gebruikten dierenartsen nog geen plastic handschoenen; ze trokken hun overhemd uit en gingen met blote handen naar binnen. Na zo'n onderzoek was je hele arm groen... wij moesten ons na het werk echt goed wassen. Tegen de tijd dat wij afstudeerden waren er voor dit soort klussen gelukkig speciale handschoenen op de markt gekomen.

Onze docent diende de koe een kalmerend middel toe en stelde zich op naast haar rechterflank. 'Goed,' zei hij, 'bovenkleding uit en voelen maar.' Sommige studenten gingen heel aarzelend te werk, maar de koe merkte er nauwelijks iets van; ze stond rustig te herkauwen. Was je hand eenmaal binnen, dan dirigeerde de docent je – via een gaatje in de flank van de koe – naar de verschillende organen. Hij wilde ons leren hoe alles voelde in de buik van een gezonde koe, zodat we eventuele afwijkingen zouden herkennen. 'Zo voelt de baarmoeder. Volg hem nu eens tot het uiteinde, daar zit een eierstok.'

Was je rechtshandig, dan werd je geleerd je linkerhand te ge-

bruiken. Op die manier had je je ‘goede’ hand vrij om het dier een injectie toe te dienen, een aantekening te maken of wat dan ook. Ikzelf sluit tijdens een drachttest altijd mijn ogen, zodat ik als het ware met mijn vingers kan zien. Mijn vingertoppen vertellen me precies hoe het er daarbinnen uitziet. Jaren later scheurde ik een paar spiertjes in mijn linkerarm toen een koe zich plotseling losrukte en ik kon daardoor mijn linkerhand een paar weken niet gebruiken. Op een dag begon een boer te grinniken toen ik met mijn rechterhand een drachttest uitvoerde. ‘Wat sta jij te lachen?’ vroeg ik.

Hij vertelde me dat mijn linkerhand precies deed wat ik met mijn rechterhand probeerde te doen, alsof ik het die andere hand probeerde duidelijk te maken. Ik had die handeling al zo ontzettend vaak uitgevoerd met mijn linkerhand dat mijn hersenen een beetje moeite hadden om mijn rechterhand aan te sturen.

In verreweg de meeste gevallen brengt een koe haar kalf zonder problemen ter wereld. De boer kan zo’n verlossing daarom prima alleen af; het zou ook veel te duur zijn om voor iedere geboorte de veearts te laten komen. Wij worden alleen gebeld als er iets mis dreigt te gaan, en dat houdt in dat we bijna altijd problematische geboorten meemaken. Tijdens de opleiding passeerden verschillende problemen de revue. Het kon zijn dat het kalf of veulen in een houding lag waarin het niet door het bekken paste, of het was overleden en al half verrot. Wij moesten leren het zo te draaien dat het wel door het geboortekanaal heen kon of – en dit kwam minder vaak voor – het dode kalf of veulen in stukken snijden om het uit de baarmoeder te kunnen verwijderen.

De boeren in de omgeving van de universiteit wisten dat ze bij een moeizame verlossing altijd de faculteit konden bellen voor assistentie door een docent en twee of drie studenten. Voor de laatsten was het een mooie gelegenheid om praktijkervaring op

te doen, en voor de boer betekende het dat hij tegen een geringe vergoeding professionele hulp kreeg, met het nodige amusement op de koop toe. Zo'n boer wist natuurlijk dat wij groentjes waren en bemoeide zich doorgaans niet met de behandeling. In plaats daarvan stond hij op een afstandje met een brede grijns toe te kijken; hoe moeilijker wij het hadden, hoe leuker hij het vond. Ik herinner me nog een van de eerste keren dat ik mee mocht. De koe deed wat ze moest doen, maar ze kreeg het kalf er niet uit. Onze docent onderzocht de koe als eerste. Goed, hij wist wat er aan de hand was. Hij zei tegen een van mijn jaargenoten: 'Jij eerst. Wat voel je?'

We hadden te maken met een gedraaide baarmoeder, dat wil zeggen dat de baarmoeder in zijn geheel om zijn as was gedraaid. We hadden er allemaal over gelezen, we hadden er college over gehad, maar nu moesten we – voor het eerst – proberen het probleem te verhelpen. Vol goede moed begonnen we aan de klus. In zo'n geval moet je de koe op haar zij leggen en de baarmoeder tegenhouden terwijl anderen de koe op haar andere zij rollen. Zo draai je de baarmoeder vanzelf weer goed. Soms is het echter ook mogelijk om het kalf in de buik te draaien.

'Oké,' zei onze docent tegen de eerste student. 'Haal het kalf er maar uit.' De student stond druk te voelen en te draaien, maar zonder succes. Het zweet parelde op zijn voorhoofd. Er ging een minuut voorbij, en nog een. 'Goed, stop maar. Volgende!'

Een van de andere studenten deed een stap naar voren. 'Voel je de draaiing?' Ja. 'Los het maar op.' Twee minuten, ook hij begon te zweten.

'Goed, stop maar. Volgende.' Toen ik aan de beurt was, had ik er alle vertrouwen in dat het mij wel zou lukken. Ik wist nog wat we hadden geleerd: zit de baarmoeder linksom gedraaid dan moet je hem rechtsom draaien. Ik trok mijn overhemd uit en stak

mijn hand naar binnen. Het was een linkse draaiing, besloot ik, en begon druk uit te oefenen. Maar er gebeurde helemaal niets. Mijn zelfvertrouwen kreeg een deukje en ik voelde de zenuwen opkomen. Ik gaf meer druk, vastbesloten degene uit ons groepje te zijn die succes had. Ik begon behoorlijk te zweten. ‘Goed,’ zei de docent, ‘de twee minuten zijn om. Trek je arm terug.’

De boer keek vol interesse toe, hij vermaakte zich kostelijk. De docent onderzocht de koe nogmaals inwendig. Hij drukte hier een beetje, draaide daar wat en trok binnen een paar seconden zijn arm alweer terug. Hij deed een stap achteruit. ‘Oké, voel nu eens. Zit alles goed?’

We voelden om beurten. De baarmoeder zat goed. Hoe had hij dat voor elkaar gekregen?

‘Is de baarmoeder met geen mogelijkheid de ene kant op te bewegen, dan draai je hem gewoon de andere kant op.’ Wij dachten allemaal dat de draaiing linksom was en probeerden de baarmoeder daarom rechtsom te draaien. Hadden we precies het tegenovergestelde gedaan, dan was het probleem direct verholpen. Wij hadden veel geleerd en de boer bovendien getraakteerd op een mooi spektakel.

Uiteindelijk raakten we allemaal aardig bedreven in het werken in het binnenste van een koe. In die tijd was de huid van een koe aardig wat geld waard. Vooral een kalverhuid was kostbaar, en daarom leerden we allemaal hoe je een kalf dat in de baarmoeder overleden was kon villen voordat het in stukken werd gezaagd. Een dood kalf wordt nooit met een keizersnede gehaald, want de koe overleeft zo’n operatie niet. In plaats daarvan zagen we een overleden kalf dat vastzit in de baarmoeder met behulp van een draadzaag in stukken. Dat is een instrument dat bestaat uit twee handvatten met een dunne draad ertussen. Op een nacht werd er een koe binnengebracht met een dood kalf dat te groot

was voor haar bekken. De dierenarts van dienst was pas korte tijd daarvoor afgestudeerd, dus wij kenden hem allemaal goed. Ik was er die nacht bij met nog drie andere studenten. Er was al eerder van alles geprobeerd om het kalf eruit te krijgen, en daardoor was de koe vanbinnen helemaal opgezwollen. We begonnen te zagen en het lukte ons een deel van het kalf te verwijderen. Vervolgens slaagden we erin een haak achter het bekken van het kalf te krijgen, maar hoe we ook trokken, de baarmoeder was zo opgezet dat het ons niet lukte. Als we de rest van dat kalf er niet uit kregen, zou de koe het niet overleven.

De kersverse dierenarts was net zo nerveus als wij. We pasten alle technieken toe die we hadden geleerd, maar zonder succes. Ik was de langste, en daarom zei ik: 'Laat mij nog een poging wagen.'

Ik ging bij het achtereind van de koe languit op de grond liggen, met twee man bij mijn voeten om tegendruk te geven. Ik zette me stevig af en reikte zo ver ik kon in het binnenste van de koe – ik zat er tot mijn schouder in – en slaagde erin het kalf iets naar me toe te trekken. Met z'n tweeën zaagden we de romp doormidden en haalden de resten eruit. Dat was de eerste koe die ik het leven heb gered. We gaven haar iets wat een eventuele infectie zou tegengaan en toen de koe na een tijdje weer overeind gekrabbeld was, ging ze terug naar de boerderij. Ik weet nog goed hoeveel voldoening dat gaf. Voor het eerst had ik het gevoel dat ik een echte dierenarts was.

Gedurende ons laatste jaar hadden we regelmatig dienst en tijdens onze ronden leerden we hoe je een diagnose stelt. Ook leerden we dat het probleem niet altijd alleen bij de dieren lag, maar soms ook bij het baasje. Ik herinner me dat er in de kliniek voor kleine huisdieren eens een vrouw langskwam met haar boxer. Meestal herinner ik me vooral het dier en niet het baasje,

maar dit was een zwaarlijvige vrouw met een dikke hond. Die twee pasten dus goed bij elkaar. De hond was zo dik dat zijn nek gewoon verdwenen was. Er paste geen halsband meer omheen. De vrouw beweerde dat haar hond ziek was, want hij at niet meer.

Als een dier niet meer wil eten, is er meestal iets ernstigs aan de hand. Onze docent onderzocht de hond, maar kon niets ongewoons aan het dier ontdekken. De boxer had geen verhoging, had nergens een verdikking of bult en de huid was nergens verkleurd. Alles leek normaal. Geen van de studenten begreep wat er mis was. Waarom zou een gezonde hond plotseling alle voer weigeren? Wij hadden geen flauw idee. En toen kwam de docent met zijn diagnose: de hond wilde niet eten omdat hij geen honger had. De vrouw had hem zo volgestopt dat de hond uiteindelijk aangaf dat hij werkelijk niet meer kon: *Ik ben niet ziek; ik zit vol!*

Aan deze mogelijkheid hadden wij geen moment gedacht. De liefde van zijn baasje was deze hond bijna fataal geworden. De oorzaak stond gewoon naast ons in de behandelkamer. Wij moesten leren ons gezonde verstand te gebruiken. Deze vrouw was iets heel essentieels vergeten: dit was een hond en geen mens. De behandeling lag voor de hand: geef die hond voortaan niet meer zoveel te eten.

In het laatste jaar moesten we ook zes weken in een slachthuis werken om te leren hoe vlees wordt gekeurd. Er was in Nederland een tekort aan keurmeesters, daarom moesten alle dierenartsen daar een diploma voor halen. Een slachthuis is nou niet echt een plek waar je graag komt, maar deze stage vormde een belangrijk onderdeel van de opleiding. We kregen allemaal een groot slagermes, dat we nodig hadden om de lymfeknopen te inspecteren. We willen het eigenlijk liever niet weten, maar groot

vee is een product: een groot deel ervan wordt gehouden voor de slacht, en een veearts moet controleren of het vlees geschikt is voor menselijke consumptie. Leuk werk is het niet, maar het hoort bij de opleiding tot veearts.

Ik had in mijn praktijk enkele boeren die hun eigen dieren slachtten, en als ze daarbij iets verdachts tegenkwamen, dan belden ze mij om te beoordelen of het vlees veilig was. Ik ging dan bij het karkas staan en stak mijn neus erin. De meeste mensen zouden zeggen dat het stonk, maar vers vlees heeft nu eenmaal een vrij sterke geur. Ik had in het slachthuis geleerd hoe vlees hoort te ruiken. Als het goed rook, dan kon je het waarschijnlijk ook zonder problemen eten. Vervolgens liep ik de lymfeknopen na en daarna velde ik mijn oordeel. Mijn motto was: als de geur van het vlees me tegenstaat, dan keur ik het af.

Het slachthuis bevond zich in Utrecht. Elke diersoort had er zijn eigen dag: de ene dag werden er koeien geslacht, de volgende dag paarden en daarna waren de varkens aan de beurt. Ook had elke diersoort zijn eigen slachters; wie varkens slachtte, werkte nooit met koeien of paarden. Het personeel werd uitbetaald per geslacht dier, dus die slachters werkten de dieren zo snel mogelijk af. De organen moesten bij het karkas blijven liggen tot de inspecteur zijn werk had gedaan. De slachters hadden baat bij een zo hoog mogelijke productie, terwijl de studenten juist de tijd wilden nemen om tot een correct en afgewogen oordeel te komen. Wij konden het tempo niet altijd bijbenen, en de jongens van het slachthuis haalden dan graag een geintje met ons uit.

Op een dag waren ze varkens aan het slachten. Ik was heel geconcentreerd bezig alle lymfeknopen na te lopen, want stel je voor dat er mensen ziek werden na het eten van vlees dat door mij was goedgekeurd. Ik stond tussen twee karkassen die aan een rail boven mijn hoofd waren opgehangen, toen de hele boel

ineens – vroem! – in beweging kwam. Een paar medewerkers van het slachthuis duwden het vlees vooruit, en voor ik het wist zat ik klem tussen twee karkassen. Het duurde even voor ik me uit die varkens had weten te wurmen! Bij een inspectie moet je altijd naast de karkassen blijven staan en niet ertussenin, dat lesje zou ik van mijn levensdagen niet meer vergeten.

Veel mensen vinden dat je dieren niet mag doden om hun vlees. Maar boeren en andere mensen die met dieren werken, weten dat dieren deel uitmaken van de schepping en dat de mens ze mag gebruiken. Maar nooit misbruiken. Dit houdt in dat we het slachtvee een snelle en pijnloze dood moeten bezorgen. De arbeiders in het slachthuis waren echte vaklui, alleen was hun taak net even iets anders dan die van een timmerman of loodgieter. Het is geen vrolijk werk, maar ze deden hun best de dieren onnodig lijden te besparen. Ik bewonderde die mensen wel, want ik zou dat werk nooit zo lang kunnen volhouden.

Het euthanaseren van dieren vind ik het zwaarste onderdeel van mijn werk, en ik vermoed dat veel dierenartsen het met me eens zijn. Het moeilijkst is het als het gaat om een geliefd huisdier waar de eigenaar jarenlang goed voor heeft gezorgd. Ik heb het al talloze keren gedaan, maar het went nooit. Het komt maar al te vaak voor dat ik de tranen voel branden. Ik zorg er altijd voor dat niemand het merkt, maar het doet me echt iets. Ik houd me voor dat dit voor het dier het beste is. Toen, in dat slachthuis, heb ik met mezelf afgesproken dat ik een dier nooit zou laten lijden. Dus als ik een dier moet laten inslapen, of het nu een hond of een kat of een paard is, ik dien het eerst een verdoving toe. Altijd. En pas wanneer het dier helemaal rustig is, krijgt hij de tweede spuit. Er zijn dierenartsen die het anders doen, maar bij mij gaat het altijd zo. Basta.

Reken maar dat ik opgelucht was toen dat deel van mijn oplei-

ding erop zat. Ik wilde dierenarts worden en dieren beter maken.

Ik was als student geen uitbinker; het kost me moeite om informatie op te nemen uit boeken. Ik leer het snelst door te kijken. Als je mij een chirurgische ingreep één keer voordoet, dan voer ik hem een volgende keer moeiteloos uit. Het hielp ook niet echt dat ik kleurenblind ben. Vooral bij het vak pathologie ondervond ik daar hinder van. Soms moet de diagnose gesteld worden op basis van de kleur van het weefsel. In een donkere collegezaal liet de docent dia's zien en legde uit wat we zagen. 'Dit is een longontsteking. Dat zie je aan de kleur.'

Nou, ik niet dus, want ik kon de kleuren niet goed onderscheiden. Tijdens ons laatste tentamen kregen we dezelfde dia's weer te zien, waarna wij de aandoening moesten benoemen. Ik heb dat tentamen wel gehaald, maar met de hakken over de sloot. Het jaar daarop spreidden ze op een snijtafel allerlei organen van verschillende dieren uit. Wij moesten het orgaan benoemen, het dier waar het bij behoorde en de ziekte waar het aan leed. Dat kon ik dan weer wel. Na afloop hield de docent me staande en vroeg: 'Vorig jaar had je hier nog zo'n moeite mee, en nu heb je ze allemaal goed. Hoe kan dat?'

'Ik ben kleurenblind,' antwoordde ik. 'Vorig jaar moesten we aan de hand van een kleurenfoto van een ziek orgaan bepalen wat ermee aan de hand was. Dat ging me niet zo goed af. Maar dit jaar gaat het anders, nu krijgen we een aangetast orgaan te zien en moeten we bepalen wat het is en om welke ziekte het gaat. Daar heb ik geen moeite mee.'

Ik studeerde af in de diergeneeskunde en had volop plannen voor de toekomst. En ik was getrouwd met een Amerikaanse vrouw. Die vrouw kwam eerst.

In 1961 mocht ik via een uitwisselingsprogramma van mijn

middelbare school een tijdlang naar de VS. Ik zag het vooral als een mooie gelegenheid om mijn zus weer eens op te zoeken. Zij was in 1955 met haar man naar Ontario verhuisd om daar een boerenbedrijf op te zetten. In Canada hadden ze extra boeren nodig, en in Nederland was landbouwgrond schaars.

In die tijd was een trans-Atlantische reis nog een hele onderneming. In veel families bestond de vrees dan ook dat ze de emigranten nooit terug zouden zien. Toen ik hoorde dat er leerlingen de kans kregen om een heel schooljaar in Michigan te gaan wonen, spitste ik dan ook direct mijn oren. Ik pakte de kaart van Noord-Amerika erbij en zag dat Michigan en Ontario redelijk dicht bij elkaar in de buurt lagen. Ik vertelde het aan mijn ouders: ‘Moet je dit eens lezen. Als ik naar Michigan ga, dan komen jullie mij daar opzoeken en dan gaan we samen naar Henny.’

Ik meldde me aan voor de uitwisseling en werd aangenomen. Mijn leven nam die dag een totaal andere wending. Het was voor mij, net als voor het merendeel van mijn klasgenoten, de eerste keer dat ik in een vliegtuig stapte. Veel mensen zouden het heel spannend vinden om in Amerika te gaan wonen, maar wij, nuchtere Hollanders, bleven er eigenlijk heel rustig onder. Ik zal ongetwijfeld wel wat zenuwen hebben gevoeld, maar dat kan ik me niet meer precies herinneren. Bij mij overheerste de nieuwsgierigheid. De vlucht van Amsterdam naar Detroit duurde achttien uur. Het was half augustus, en ik kon me redelijk goed redden met het Engels. Men had tegen ons gezegd dat we binnen drie maanden in het Engels zouden dromen, maar dat was bij mij al na twee weken het geval.

Ik wist niet zoveel over Amerika. Mijn zus en haar man woonden in een afgelegen streek van Canada – veel van hun burens waren nog niet eens op het stroomnet aangesloten – en ik had van haar gehoord dat het bestaan in Noord-Amerika behoorlijk

zwaar was. De grond was er minder vruchtbaar dan bij ons; zij konden maar twee keer per jaar oogsten in plaats van vier keer. Maar Henny en haar man klaagden niet; wij waren opgegroeid op een melkveebedrijf, dus we wisten wat hard werken was. Ze schreven in ieder geval nooit dat het leven in Noord-Amerika beter of makkelijker was dan dat in Nederland.

Ik kwam in huis bij de familie Dalrymple in Mayville, een klein stadje in de staat Michigan. Ik was achttien en zat in dezelfde klas als hun dochter Diane. Ik heb me later weleens afgevraagd waarom mensen met een tienerdochter een jongen van dezelfde leeftijd in huis namen. Laten we het er maar op houden dat de samenleving toen sociaal gezien net iets anders in elkaar stak. Ik herinner me niet dat er toen ooit iemand vraagtekens bij heeft gezet.

Diane en ik raakten al snel goed bevriend. Ik weet nog wat ik dacht bij onze eerste kennismaking: zo, die is lang. We hadden veel gemeen, maar vonden elkaar vooral in onze liefde voor dieren. Bij haar thuis hadden ze honden en katten, maar ook kippen. Hun burens waren daar niet zo blij mee, want de kippen wekten hen vaak 's ochtends vroeg en wroetten rond in hun tuin. Toen Diane een jaar of acht oud was, had haar school een wilde kat als mascotte. Haar vader ging de natuur in om een bosmarmot te vangen. Toen de school een optocht hield, versierde hij een platte kar, zette de bosmarmot in een kooi erbovenop en zei tegen iedereen dat het een boskat was. Er is een geweldige foto van Diances vader, die met de tamme bosmarmot naast zich op de veranda zit.

Ik had vroeger mijn kreupele kippie, maar toen Diane zeven jaar oud was had zij een tam eendje, of eigenlijk twee. Het eerste had ze gewonnen op de plaatselijke kermis. Ze noemde hem Patrick. En Patrick dacht vast dat Diane haar moeder was, want het

eendje waggelde overal achter haar aan. In Dianes tuin hing een rekstok waar ze alleen bij kon komen door op het hobbelpaard te klimmen dat haar vader voor haar had gemaakt. Op een dag stootte ze vanaf de rekstok per ongeluk het hobbelpaard om. Het viel op het eendje, dat de klap niet overleefde.

Diane was ontroostbaar. Ten einde raad haalden haar ouders ergens een ander eendje vandaan en brachten het mee naar huis. Ook dit eendje werd Patrick gedoopt. Diane en Patrick speelden graag tikkertje. Zij tikte hem aan en rende weg, waarop hij achter haar aan sjeesde en probeerde haar te pikken. Maar toen ze naar de middelbare school ging en steeds minder tijd kreeg om met haar eend te spelen, gaf ze haar weg aan vrienden met een eendenfokkerij. Ze is er nog een paar keer heen gegaan om te zien hoe Patrick het maakte. De eerste paar keer herkende de eend haar waarschijnlijk nog wel, maar daarna kreeg ze het te druk met eend-zijn en vergat ze haar vroegere baasje.

Een vrouw die vroeger tikkertje speelde met een tamme eend, wie vindt dat nu niet aantrekkelijk? Wij waren ondertussen zulke goede maatjes dat we niet in de gaten hadden dat er misschien wel iets moois tussen ons opbloeide.

Ik raakte al vlug gewend aan de Amerikaanse cultuur, nou ja als je tv-shows als *The Three Stooges* cultuur wilt noemen. Op een dag kwam een van Dianes vriendinnen in een enorme Buick het erf op rijden. Ze was zo klein dat ze maar net boven het stuur uit kwam. Ik was hier danig van onder de indruk, want in Nederland reden we niet in grote auto's, maar in Volkswagen-kevers bijvoorbeeld. Ik was gewend om te zien hoe lange mensen zich in kleine autootjes probeerden te wringen, dus bij de aanblik van dat meisje in die Buick dacht ik: wat is alles hier toch groot. Er was zo veel ruimte. Dat sprak me enorm aan.

Na het einde van het schooljaar keerde ik terug naar Neder-

land, waar ik aan mijn studie diergeneeskunde zou beginnen. Diane ging naar het College of Education aan de Michigan State University. We schreven elkaar elke maand. We hadden allebei weleens een afspraakje, maar we beseften allebei dat het met die anderen toch lang niet zo gezellig was. Tijdens het eerste jaar van mijn studie werd bij mijn vader botkanker vastgesteld. Hij kreeg steeds meer moeite met lopen en moest op een gegeven moment zijn vee van de hand doen. Twee van onze koeien brachten een mooi bedrag op, veel meer dan we ooit voor mogelijk hadden gehouden. Pas toen mijn vader niet meer voor zijn koeien kon zorgen drong echt tot me door hoe slecht hij eraan toe was. Mijn ouders waren mij in Amerika komen opzoeken en hadden Diane en haar ouders dus ontmoet. En toen mijn vader ziek werd, schreef ik Diane dat ze snel naar Nederland moest komen als ze hem nog een keer wilde zien.

Ze kwam in de zomer van 1964. Tijdens haar verblijf in Nederland vierden we de bruiloft van een nicht van mij, kreeg mijn zus een baby en overleed mijn vader. Diane en ik hebben hem de laatste paar maanden van zijn leven verzorgd. Als hij 's nachts wakker werd, gaven we hem iets tegen de pijn. Hoewel mijn vader geen Engels sprak en Diane in die tijd nog geen Nederlands kende, lukte het hen toch om met elkaar te communiceren. Diane stopte zelfs zijn pijp voor hem toen hij daar niet meer toe in staat was. Ze voelde precies aan wat hij nodig had en maakte het hem zo goed mogelijk naar de zin. Daarnaast deed ze van alles in huis, zodat mijn moeder meer tijd met mijn vader kon doorbrengen. Het was een zware tijd voor ons allemaal, maar op dat soort momenten leer je wel op wie je kunt bouwen, wie er voor je klaarstaat als je hulp nodig hebt. Het was typisch Diane. Ze was er gewoon, zonder ooit een klacht te uiten, altijd rustig en beheerst. We groeiden in die tijd enorm naar elkaar toe.